

ลำเพลินเบิกฟ้าตักสิลานคร นาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ เพื่อใช้ในการประชาสัมพันธ์ จังหวัดมหาสารคาม

LAM PERN BERK FAH TAK SI LA NAKHON : FOLK DANCE SHOW IS FICTION
FROM CREATIVITY FOR PUBLIC RELATIONS OF MAHASARAKHAM.

ดណียา สังเกตการณ์¹
Danaiya Sungketkarn¹

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อประดิษฐ์ชุดการแสดงพื้นบ้านสร้างสรรค์ ลำเพลินเบิกฟ้าตักสิลานคร 2. เพื่อเผยแพร่การแสดงพื้นบ้านสร้างสรรค์ลำเพลินเบิกฟ้าตักสิลานครและนำไปจัดการแสดงได้ ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง และใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูลประกอบด้วยแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบบันทึก และแนวทางการสนทนากลุ่ม ผลการวิจัยมีดังนี้

ผู้วิจัยได้ศึกษาประวัติความเป็นมาของก่อตั้งเมืองมหาสารคาม และได้ทำการจัดเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้รู้ในจังหวัดมหาสารคามพบว่า จังหวัดมหาสารคามตั้งอยู่กึ่งกลางภาคตะวันออกเฉียงเหนือและมีประเพณีสำคัญคือประเพณีบุญเบิกฟ้า เป็นประเพณีที่จัดขึ้นในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี ชาวมหาสารคามในอดีตนั้นให้ความสำคัญกับประเพณีบุญเบิกฟ้าเนื่องจากเป็นประเพณีที่แสดงการทอดเทนบุญคุณของพื้นดิน ซึ่งให้ชาวมหาสารคามได้อาภิรักษารากน้ำด้วย ทำการบูชาบวงสรวงเจ้าเมือง พระแม่ธรณี และพระแม่ไภัสพ ถึงผลการเสียงท้ายในพิธีกรรมบวงสรวงเพื่อความอุดมสมบูรณ์ของพืชเศรษฐกิจในปีนั้นฯ ปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม มีความทันสมัยมากขึ้นจึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ประวัติและประเพณีบุญเบิกฟ้าได้รับความสนใจอย่าง เยอะขนาดหลังไม่เข้าใจประวัติความเป็นมาของก่อตั้งเมืองมหาสารคามและประเพณีบุญเบิกฟ้า เนื่องจากเยาวชนบางส่วนมาจากจังหวัดอื่น ส่วนเยาวชนที่เกิดและมีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดมหาสารคาม ไม่ได้สนใจศึกษาประวัติความเป็นมาของจังหวัดและประเพณีอย่างลึกซึ้ง ผู้วิจัยจึงมีแนวความคิดที่จะสร้างสรรค์การประดิษฐ์ชุดการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้าน ลำเพลินเบิกฟ้าตักสิลานคร และนำมาถ่ายทอดให้กับเยาวชนรุ่นใหม่ในจังหวัดมหาสารคาม โดยเป็นการเผยแพร่ผลงานวิชาการด้านนาฏศิลป์ให้กับโรงเรียนต่างๆ ในจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งเยาวชนรุ่นใหม่จะได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์และตระหนักรู้ถึงคุณค่าความสำคัญของจังหวัดมหาสารคามผ่านรูปแบบการแสดงที่อธิบายถึงประวัติความเป็นมาของจังหวัดเพื่อนำมาใช้ประชาสัมพันธ์ในงานทั่วไปที่จังหวัดมหาสารคามจัดขึ้น เช่น งานประเพณีบุญเบิกฟ้าเป็นต้น ผู้วิจัยได้นำศิลปวัฒนธรรมการทอผ้าที่เป็นผ้าเอกลักษณ์ของจังหวัดที่ได้รับการสนับสนุนให้เป็นผลิตภัณฑ์ทั้งหมดที่จังหวัดมหาสารคามให้เป็นรากฐานในการนำเสนอ

ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยดังนี้ จำกัดดูประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อประดิษฐ์ชุดการแสดงพื้นบ้านสร้างสรรค์ ลำเพลินเบิกฟ้าตักสิลานคร เพื่อใช้ในการประชาสัมพันธ์จังหวัดมหาสารคาม การแสดงชุด ลำเพลินเบิกฟ้าตักสิลานคร เป็นการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านที่ประดิษฐ์ขึ้นจากความคิดสร้างสรรค์โดยได้รับแรงบันดาลใจจากประเพณีบุญเบิกฟ้า เพื่อต้องการประชาสัมพันธ์จังหวัดมหาสารคามให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น การแสดงนี้ได้ประพันธ์บทร้อง

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณามนุชยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ขึ้นใหม่จากประวัติความเป็นมาในการก่อตั้งเมืองมหาสารคามแล้วนำมายืบร้องในทำนองเพลงลำเพลิน ประดิษฐ์ ท่ารำตามแบบของการรำลำเพลิน ท่าแม่บหือสาน และท่าฟ้อนกลองยาวของชาวว้าปีปทุม ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ด้านศิลปะการแสดงพื้นบ้านของจังหวัดมหาสารคามเช่นเดียวกัน เพื่อให้เกิดความสนุกสนาน มีการแต่งกายแบบลำเพลินและการแต่งกายของผู้หญิงชาวว้าสานสวมเสื้อแขนสั้น ห่มสไบ นุ่งผ้าถุงลายสร้อยดอกหมาก สวมเครื่องประดับเงิน ติดดอกจำปา(ลีลาวดี) วัตถุประสังค์ข้อที่ 2. เพื่อเผยแพร่การแสดงพื้นบ้านสร้างสรรค์ลำเพลิน เปิกฟ้าตักสิลันครและนำไปจัดการแสดงได้ โดยได้เริ่มถ่ายทอดให้นักศึกษาหลักสูตรสาขาวิชานภูมิศิลป์และการละครเพื่อนำไปจัดแสดงในงานประเพณีบุญบิ๊กฟ้าและงานประชาสัมพันธ์จังหวัดได้

คำสำคัญ : ลำเพลินเปิกฟ้าตักสิลันคร

Abstract

The purpose of the research as follows. 1. To study the history of Boon Berk Fah tradition. 2. To creating the folk dancing “Lam Pern Berk Fah Tak Si La Nakhon” to inform Mahasarakham Province , The researcher selected by purposive sampling and using the data of survey, interview, observation, and guide the group discussionThe results were as followsFrom the study of the history of the founding of the city of Maha Sarakham.The history of the research and data collection was done by interviewing knowledgeable in Mahasarakham said.The city is the center of the Northeast and there is Boon Berk Fah tradition the traditionally held every year during February the Mahasarakham provincial give important to this tradition Since it is a tradition that shows you taking care of the earth. and has relied on building a career. A sacrificial offering ruler Pra Mae Posob and Pra Mae Toranee.The results of a toss about the abundance of crops in a year.more modern, it is one of the reasons of history and Boon Berk Fah tradition has been reduced.The younger generations do not know the history of the Mahasarakham establishment and Boon Berk Fah traditional since the provincial came from another province And the youth was not interested in province's history and traditions deeply. Researchers have the creativity to craft a folk dance show. Lam Pern Berk Fah Tak Si La Nakhon to convey to young people in Mahasarakham by a dramatic outreach to schools in Mahasarakham province.The new generation of youth to use their spare time to become aware of the benefits and value the importance of Maha sarakham province, via a display explaining the history of the province to apply Public relations in Maha sarakham province held General.Such traditions as the blue pickup.In addition, there are also cultural province of mahasarakam, weaving of the provinces supported, one pen, one of the products, the product is a piece of fabric pattern sarai researchers adopted a costume display a unique combination of the dress.

Keywords :Berk Fah, Tak Si La Nakhon, Lam Pern Berk Fah Tak Si La Nakhon

บทนำ

วัฒนธรรมต่างๆ มีลักษณะเฉพาะและมีความแตกต่างกันไปตามปัจจัยของสภาพแวดล้อม และวิถีการดำเนินชีวิตของผู้คนที่อาศัยอยู่ร่วมกัน ในสังคมขนาดใหญ่จะมีวัฒนธรรมที่ประกอบขึ้นจากสังคมวัฒนธรรมย่อยหลายส่วน ซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะของกลุ่มคน ในภาคอีสานของประเทศไทยมีลักษณะเฉพาะและความแตกต่างทางสังคมวัฒนธรรมไปจากภูมิภาคอื่นๆ วัฒนธรรมของชาวอีสานมีลักษณะสังคมตามความเชื่อของชาวอีสาน อาทิ วัฒนธรรมการสร้างบ้านเรือนสังคมอีสานเป็นสังคมเกษตร สถานบันครอครัวเริ่มจากขนาดเล็กอยู่ในบ้านแบบอีสาน คือเป็นห้องโถงห้องเดียว ด้านตะวันออกมีทึ่งพระเรียกว่าห้องเปิง การตั้งถิ่นฐานเป็นแบบกระจุก (Cluster) โครงตั้งบ้านเรือนอยู่ห่างเพื่อจะถูกลองว่าผิดปกติ ชาวบ้านจึงมีความใกล้ชิดสนิทสนมกันมาก วัฒนธรรมการเข้าสังคม สมาชิกในสังคมต่างอยู่ด้วยการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน วัฒนธรรมประเพณี ชาวอีสานยึดเก้าอกันโดยมีอีต-คอง (จาริตประเพณี-ครองธรรม) เป็นการสร้างกุฏระเบียบให้ปฏิบัติตาม ซึ่งการดำเนินชีวิตของสังคมเกษตร ยึดถือปฏิบัติตามกรอบของ อีตสิบสอง เป็นวัภจักรในรอบปี วัฒนธรรมการเลือกคู่ครอง ชาวอีสานมีสถาบันครอบครัวเป็นจุดเริ่มต้นของสังคมที่สำคัญที่สุดการมีคู่ครองที่ดีลูกหลานต้องเชือฟังผู้ใหญ่ในการแนะนำนิยมยกย่องครอบครัวผัวเดียวเมียเดียว สังคมชุมชนประกอบด้วยผู้คนจากหลายตระกูล รวมกัน ตระกูลหนึ่ง ๆ เรียกว่า "ชุม" แปลว่า สายเลือด สายตระกูลเดียวกัน ชาวอีสานให้ความสำคัญต่อระบบเครือญาติ หรือชุม เป็นการเห็นความสำคัญของพันธุกรรมมากกว่าสิ่งแวดล้อมแต่ไม่ละเลยอิทธิพลและความสำคัญของสิ่งแวดล้อม ยกย่องนับถือคนที่จิตใจเอื้อเพื่อเพื่อแผ่ ให้เกียรติและยอมรับสิทธิส่วนบุคคล ไม่ล่วงละเมิดซึ่งกันและกัน วัฒนธรรมการทำมาหากิน การตั้งรังชีพให้ความสำคัญต่อผู้ที่มีที่นาเป็นของตนเองไม่เช่าผู้อื่น และแสวงหาที่นาทำกินเป็นของตนเองเนื่องจากการ

ให้ความสำคัญกับอาชีพเกษตรกร วัดฐานนั้นดรั่นด้วยปริมาณข้าวในเล้า (ยังข้าว) เป็นต้น

ประเพณีชีต 12 หรือประเพณี 12 เดือนถ่ายทอดให้เห็นชนบธรรมเนียมประเพณีชีตของคนในชุมชนอีสานได้ชัดเจน ฉะนั้นประเพณี 12 เดือนซึ่งชุมชนอีสานได้ยึดปฏิบัติตามความเชื่อจึงเป็นบ่อเกิดแห่งนาฏกรรมอีสานขึ้นมา ซึ่งเกิดจากการสร้างสรรค์จากสูนหรือยาสตร์ของปราชญ์ชาวอีสาน อาทิ การเล่นสาดน้ำนิยมเล่นในเดือนสี่ (ประเพณีสงกรานต์) การแห่บังไฟเพื่อขอฝนปฏิบัติในเดือนหก (ประเพณีบุญบั้งไฟ) ประเพณีการไฟหลวงเรือไฟนิยมในช่วงเทศกาลเดือนสิบเอ็ด (ประเพณีออกพรรษา) เป็นต้น

จังหวัดมหาสารคามเป็นอีกจังหวัดหนึ่งในภาคอีสานที่ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร อาทิการทำนา ทำไร่ ทำสวน ดังนั้นจังหวัดจึงได้ให้ความสำคัญกับการเกษตรเป็นอย่างมาก ในทุกๆปีจะมีการจัดงานประเพณีบุญเบิกฟ้าขึ้นในช่วงเดือน 3 ตามปฏิทินการนับเดือนของชาวอีสานในชีตสิบสองคงสิบสี่ ซึ่งเป็นการทดสอบบุญคุณแผ่นดินที่ให้มนุษย์ได้อาศัยทำอาชีพทางการเกษตร ทำนา ปลูกข้าว สร้างรายได้ให้ประชาชนไม่เดือดร้อนและมีความเชื่อว่าในทุกปีต้องทำบุญใส่ปุยให้ดินเพื่อเป็นการทดสอบบุญคุณตลอดระยะเวลา 1 ปี และมีการเสี่ยงตายสภาพอากาศจากดินในแต่ละปีเกี่ยวกับผลผลิตด้านการเกษตรเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้กับประชาชนจะได้มีกำลังใจในการปลูกข้าวและทำนา ในทางวิทยาศาสตร์เชื่อว่าเป็นการทดสอบคุณภาพความเป็นกรดเป็นด่างของดินเพื่อจะได้ให้ปุยที่เหมาะสมสนับค่าดินที่วัดนำมายังการสร้างผลผลิตทางการเกษตรที่เพิ่มขึ้น

ประเพณีบุญเบิกฟ้ามีต้นน้ำการเริ่มประเพณีดังนี้ บุญเบิกฟ้า เป็นชื่องานประเพณีที่จังหวัดมหาสารคาม จัดเป็นประจำทุกๆ ปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2531 คำว่า บุญเบิกฟ้า เป็นชื่องานประเพณีที่สืบทอดเนื่องมาจากภูมิปัญญาดั้งเดิมของคนอีสาน ที่ชาวอีสานจัดขึ้นด้วยความเชื่อที่ว่าพื้นดินมีพระคุณต่อ

มนุษย์ เพราะ นอกจากพื้นดินจะให้ที่อยู่อาศัยแก่ มนุษย์แล้วดินยังมีบุญคุณสร้างประโยชน์ต่อมนุษย์อีกด้วย ความมาสารความจงจัดงานเพื่อทดแทนบุญคุณ ของแผ่นดินโดยสำนึกเสมอว่าดินเป็นผู้ให้ผลผลิตแก่ มนุษย์ มนุษย์จึงต้องรู้จักทัดแทนบุญคุณ โดยการ บำรุงดินด้วยการให้สารอาหารเป็นการตอบแทน อาหารของดิน คือ ปุ๋ย จะเห็นว่า ปุ๋ยคอก หรือขี้วัว ขี้ควาย น้ำมีแร่ธาตุ ที่ดินต้องการ ดังนั้น จึงจัดให้มี วันเดิมปุ๋ยให้แก่ดิน ในวันขึ้น 3 ค่ำเดือน 3 ของทุกปี โดยเลือกให้วันขึ้น 3 ค่ำ ตามความเชื่อของการ ทำนายว่า เดือน 3 เป็นวันที่จะให้อาหารแก่ดิน ซึ่งใน อดีตเดือน 3 เป็นเดือนที่ชาวอีสานจะเสร็จสิ้นจากการ เพาะปลูกพืชพันธุ์รัญญาหาร ชาวอีสานจะเก็บเกี่ยว ผลิตผลต่างๆ เสร็จสิ้นสมบูรณ์ในเดือน 3 “เดือน 3” จึงเป็นเดือนที่คนอีสานเห็นว่าเป็นเดือนที่ “มหัศจรรย์” หลายอย่าง นอกจากเป็นเดือนที่อุดม สมบูรณ์ในรอบปีแล้วยังเป็นเดือนที่ “พ้าร่อง” เป็น ครั้งแรกของปี คนอีสานจะสังเกตปฏิกริยาว่าพ้าจะ ร่องทางทิศใด จะเป็นสัญญาณบอกความอุดม สมบูรณ์ของฝนในปีนั้นๆ ด้วย จากการวิจัยคนโบราณ นั้น ได้พิสูจน์ความแม่นยำในการทำนายสถิติของฝน มาแล้ว และชาวอีสานได้บันทึกการทำนายเป็น กลอน โส咯ฝน (อดุล จันทนปุ่ม, 2556 : สัมภาษณ์) ในการจัดงานประเพณีบุญเบิกพ้า จังหวัดได้ขอความ อนุเคราะห์การแสดงจากหน่วยงานและสถานศึกษา ในจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งมหาวิทยาลัยราชภัฏ มหาสารคาม เป็นต้นสังกัดของผู้วิจัย ได้มีส่วนร่วมในการจัดการแสดงในประเพณีบุญเบิกพ้าเป็นประจำทุกปี ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงคุณค่าและเลิศเห็นความสำคัญ จึงได้คิดประดิษฐ์ผลงานนาฏศิลป์พื้นบ้านสร้างสรรค์ ชุด พ่อนลำเพลินเบิกพ้าตักสิลานคร เพื่อเป็นการร่วม อนุรักษ์ เผยแพร่ และประชาสัมพันธ์จังหวัด มหาสารคามอีกด้วย

อีสานมีความร่วมร่วายด้านศิลปะด่นตระรีการ พ่อนรำ ขันแสดงถึงวิถีชีวิตและเอกลักษณ์ประจำ ท้องถิ่นจะแตกต่างกันออกไปตามสภาพความเป็นอยู่ บนบธรรมเนียม ประเพณีและสภาพภูมิศาสตร์ ทำให้

มีรูปแบบการพ่อนที่หลากหลาย โดยแบ่งตาม จุดมุ่งหมายของการพ่อนรำดังนี้ การพ่อนเพื่อเช่น สรวงบุชา การพ่อนเพื่อความสนุกสนานในเทศกาล ต่างๆ การพ่อนเพื่อความเป็นสิริมงคล ศิลปะการแสดงด่นตระรีของชาวอีสานประกอบด้วยการ ขับร้อง การพ่อนและการบรรเลงดนตรี (เจริญชัย ชนไพรโจน, 2542 : 4) การแสดงทางด้านดนตรีและ นาฏศิลป์ถือว่าเป็นมรดกของสังคมที่บรรพบุรุษได้ สร้างสมขึ้นมาเพื่อเป็นวิถีแห่งการดำรงชีวิตการ สร้างสรรค์ผลงานด้านศิลปะของมนุษย์ มีมาจาก สาเหตุเดียวกันคือ มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่ต้องการ อาหารทางใจและสติปัญญา มนุษย์มีธรรมชาติ รัก ความสุข ความงาม รักความประณีต ของเสียงที่ ไพเราะ มนุษย์มีมันสมอง มีสติปัญญาล้ำเลิศกว่า สัตว์ทั้งหลายสามารถปรับปรุงสิ่งแวดล้อมให้เป็น ประโยชน์แก่ต้นทุกรายทั้งยังมีความสามารถในการ ใช้มืออย่างยอดเยี่ยมเมื่อมนุษย์อยู่ในภาวะที่จะ สร้างสรรค์ความงาม จึงได้เกิดผลงานทางด้านศิลปะ ศิลปะด่นตระรีทางด้านดนตรี – นาฏศิลป์เป็น สุนทรียศาสตร์แขนงหนึ่งที่บรรพบุรุษของชุมชน ได้ สร้างสรรค์ขึ้นมาเพื่อความบันเทิง และผ่อนคลาย ความตึงเครียดของสังคม เพราะในอดีตสังคมขาด ปัจจัยเกื้อหนุน ในการดำรงชีวิตที่สมบูรณ์จึง จำเป็นต้องใช้การดนตรีนาฏศิลป์ประกอบประโยชน์ และ สร้างวัฒนธรรมล้ำจิ้งใจให้ชุมชนเกิดความมั่นใจในการ ดำรงชีวิตอยู่อย่างเป็นไป และมีความสุข ปัจจุบัน ถึงแม่ว่าโลกจะเจริญไปด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม มีปัจจัยเกื้อหนุนที่จะอำนวยความสะดวกให้ผู้คน ดำรงชีวิตความเป็นอยู่อย่างมีความสุขทั้งในด้านของ ความบันเทิง และการลดภาระของความตึงเครียด ของอารมณ์หนึ่งไม่พัฒนาด้านนาฏกรรมโดยจะ เก็บได้จากการสร้างสรรค์ผลงานด้านดนตรี – นาฏศิลป์ ที่กำเนิดขึ้นใหม่ๆ อยู่เสมอ (กรมศิลปากร, 2535 : 21) ลักษณะด่นตระรีของทางภาคอีสาน แต่ เดิมตามสภาพภูมิอากาศทางภาคอีสานมีอากาศที่ ร้อนและแห้งแล้ง เมื่อถึงเวลาหน้าฝนชาวอีสานต้อง รีบทำมาหากินเพื่อเลี้ยงปากเลี้ยงห้อง จนไม่มีเวลาที่

จะสนุกสนาน มากนัก เครื่องดนตรีจึงไม่สวยงาม ประดิษฐ์ขึ้นอย่างเรียบง่าย และใช้วัสดุอุปกรณ์ที่หาได้ในห้องถัง การบรรเลงกีรดิร์ดเร็วคึกคัก เร้าใจ กระซับและสนุกสนาน แสดงถึงความร่ำรับ โป่งลง เป็นเครื่องดนตรีประเภทที่สามารถบรรเลงทำนองได้ (Malodic Percussion) หมายถึง เครื่องดนตรีที่เกิดเสียงด้วยการใช้ฟ้อนเคาะลงบนสายลวดขึ้นๆ ลงๆ หรือโลหะให้เกิดเป็นท่วงทำนองและจังหวะไปพร้อมกันเสียงของโป่งลงทำให้เกิดจินตนาการเห็นภาพวิถีชีวิตของชนบทชาวอีสานซึ่งเป็นสังคมเกษตรต้องด้อนวัวควายออกไปเลี้ยงตามทุ่งนาป่าเขา เมื่อถึงตอนเย็น ก็ต้อนกลับเข้าคอกอยู่เป็นประจำเสียงของโป่ง ขอ ขิก บันคគ Crowley จะดังก้องทั่วท้องทุ่ง ความโดดเด่นของเสียงโป่งลงที่มีลักษณะเสียงเป็นธรรมชาตินั้น เมื่อนำไปโป่งลงมาบรรเลงผสมกับเครื่องดนตรีพื้นบ้าน อีสานขึ้นอีก เช่น พิน แคน ซอ กลอง ฉิ่ง ฉับ ทำให้เกิดดนตรีพื้นบ้านอีสานที่มีลักษณะเด่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ และเป็นที่นิยมโดยทั่วไปว่า “วงโป่งลง” (สารีรัช คำโมง, 2522 : 23) ด้านรูปแบบท่าฟ้อนประกอบดนตรีที่ใช้ในงานประเพณีและพิธีกรรมมานานแล้ว โดยส่วนใหญ่ท่าฟ้อนของชาวอีสานจะมาจากการเลียนแบบกริยาของมนุษย์ และการเลียนแบบท่าทางในการประกอบอาชีพ ดังนั้น การสร้างสรรค์ผลงานทางนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสาน โดยมากมักจะแสดงในงานประเพณีและพิธีกรรมแต่ละช่วงของชาวอีสานที่เรียกว่า ยืด บางประเพณีใช้การฟ้อนประกอบในขบวนแห่ เพื่อให้เกิดความสนุกสนาน เพลิดเพลิน ผ่อนคลายความตึงเครียด มีจังหวะเร็ว เช่น เขี้ยงปี้ เป็นต้น ส่วนการแสดงที่ใช้ประกอบพิธีกรรม เช่นการแสดง บายศรีสุขวัญฟ้อนງูไทย เป็นต้น ในการคิดประดิษฐ์ทำรำพื้นบ้าน อีสานจะยึดท่าฟ้อนแบบท้องถิ่นทั้ง 32 ท่า มาเป็นหลักในการประดิษฐ์ทำรำพื้นบ้านอีสานเพื่อให้เกิดความเหมาะสมควรเลือกใช้ท่าที่มีความหมาย สอดคล้องและเหมาะสมกับประวัติชุดการแสดง (นวีวรรณ พันธุ์, 2538 : 71) ด้านรูปแบบของการคิดประดิษฐ์ทำรำผู้ประดิษฐ์ต้องมีความรู้ความสามารถแยกได้

ว่าทำรำส่วนไหนเป็นลีลา ส่วนไหนเป็นท่าเชื่อม และให้คำนึงถึงพื้นฐานความสามารถของผู้เรียนว่าจะสามารถรับลีลาท่าเชื่อมโดยได้มากน้อยเพียงใด เพราะลีลาท่าเชื่อมที่สวยงามมักจะต้องอาศัยการยักเยี้ยง ถ้าผู้เรียนไม่สามารถที่จะรับได้ก็ให้ประดิษฐ์ทำเชื่อมไปอย่างเรียบ ๆ โดยการตัดลีลาออกให้หมด วิธีนี้ความสวยงามนักจะลดน้อยลง ส่วนลักษณะการแปลແກواที่ซ้ำ ๆ ในระบารำฟ้อนชุดเดียวกัน และผู้คิดประดิษฐ์ทำรำต้องใช้ปัญญาและไหวพริบในการประແກาให้ดูสัมพันธ์กับกลุ่มกึ่น หลักเลี้ยงการແປรແກาที่ดูแล้วชุลมุน (สุวรรณี ชลานุเคราะห์, 2538 : 50)

ตามข้อความที่ผู้วิจัยได้กล่าวมาข้างต้น เมื่อความสำคัญของวัฒนธรรมประเพณีและขนบธรรมเนียมต่างๆ ถูกลดบทบาทลง ดังจะเห็นได้จากการให้ความสำคัญด้านเทคโนโลยี เนื่องจากปัจจุบันเทคโนโลยีด้านต่างๆ อาทิ อุตสาหกรรมเศรษฐกิจ การศึกษา คอมพิวเตอร์ โซเชียลมีเดีย เว็บไซต์ เว็บบอร์ด ได้วัฒนาการเปลี่ยนแปลงและเพิ่มศักยภาพขึ้นเรื่อยๆ ตามยุคสมัย วัฒนธรรมก็เป็นส่วนสำคัญที่สามารถเชิดชูความเป็นเอกลักษณ์ของชาติไว้ให้ดำรงอยู่ได้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดในการเผยแพร่องค์ความรู้ วิชาการเพื่อเป็นการอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรม การแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านสร้างสรรค์ ชุด ลำเพลิน เปิกฟ้าตักสิลันคร จากวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาทางท้องถิ่นของบรรพบุรุษสมัยโบราณ อีกทั้งผู้วิจัยต้องการถ่ายทอดวัฒนธรรมการแสดงของท้องถิ่นให้เยาวชนรุ่นต่อไป ได้มีความตระหนักรถ คุณค่าของประเพณีบุญเบิกฟ้าและผลงานทางด้านนาฏศิลป์อันเป็นศิลปวัฒนธรรมที่ดีงาม และให้เยาวชนรุ่นหลังได้เห็นความสำคัญของขันตอนต่างๆ ในประเพณีบุญเบิกฟ้าและเพื่อช่วยประชาสัมพันธ์งานประเพณีบุญเบิกฟ้าของจังหวัดมหาสารคามให้เป็นที่รู้จักแก่บุคคลทั่วไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

- เพื่อประดิษฐ์การแสดงพื้นบ้านสร้างสรรค์ ลำเพลินเบิกฟ้าตักสิลานคร
- เพื่อเผยแพร่การแสดงพื้นบ้านสร้างสรรค์ ลำเพลินเบิกฟ้าตักสิลานครและนำไปจัดแสดงได้

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตข้อมูลบุคคล

- ผู้รู้ จำนวน 3 คน
- ผู้ได้รับการถ่ายทอดการแสดง จำนวน 30 คน

1.3 ผู้ชุม จำนวน 30 คน

ขอบเขตข้อมูลภาคสนาม

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยจากการเก็บข้อมูลขอบเขตพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม ขอบเขตด้านเนื้อหาศึกษา ประวัติจังหวัดมหาสารคามประกอบการวิเคราะห์ กระบวนการถ่ายทอดท่ารำ และเพื่อใช้ประดิษฐ์การแสดงพื้นบ้านสร้างสรรค์ ชุด ลำเพลินเบิกฟ้าตักสิลานคร ขอบเขตระยะเวลา ตั้งแต่ พศ. 2556 – พศ. 2557

วิธีดำเนินการวิจัย

- กลุ่มประชากรตัวอย่าง แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่
 - ผู้รู้ จำนวน 3 คน
 - ผู้เชี่ยวชาญ ศิลปินท้องถิ่น จำนวน 4 คน ได้แก่

ดร.นวีวรรณ พันธุ์ ศิลปินแห่งชาติ สาขศิลปะการแสดง (หมอลำ)

นายพรชัย ศรีสารคาม ผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีพื้นบ้าน

นายจำปี อินทร์อุ่นโขติ ผู้เชี่ยวชาญการแสดงพื้นบ้านวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด

พศ.โมเมศรีแสตนย์ อาจารย์ ประจำหลักสูตรสาขาวิชานาฏศิลป์และการละครบ

- ผู้ได้รับการถ่ายทอดการแสดง จำนวน 100 คน

1.2.1 นักศึกษาหลักสูตรสาขาวิชานาฏศิลป์และการละครบ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

1.3 ผู้ชุมและบุคคลทั่วไป

1.3.1 ผู้ชุม จำนวน 30 คน

2. การสังเกตและการวัดผลประเมินผล การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมในการลงพื้นที่เก็บข้อมูลเพื่อนำมาประดิษฐ์ชุดการแสดง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แบบสอบถาม

3.2 แบบสัมภาษณ์

3.3 แบบบันทึก

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล เก็บรวบรวมข้อมูลแนวคิด ทฤษฎีเอกสารงานวิจัยและหนังสือบทความที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ข้อมูลประวัติจังหวัดมหาสารคาม ข้อมูลประเพณีบุญเบิกฟ้า เพื่อใช้ประกอบการวิเคราะห์โดยรวมจากข้อมูลที่ปรากฏ ข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ประกอบการวิเคราะห์สังเคราะห์จากแนวคิดทฤษฎี งานวิจัย เอกสาร หนังสือ หนังสือพิมพ์ บทความ วารสาร

5. การวิเคราะห์ข้อมูล หลังจากผู้วิจัยรวบรวมเอกสารข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การสัมภาษณ์ การถ่ายทอด และสังเกตุการณ์ ผู้วิจัย จะนำข้อมูลทั้งหมดเพื่อนำวิเคราะห์เชิงบรรยาย โดยใช้กรอบแนวคิดตามที่ได้กำหนดไว้มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ในครั้งนี้

ผลการศึกษา

การแสดงชุดลำเพลินเบิกฟ้าตักสิลานคร เป็นนาฏศิลป์พื้นบ้านที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ ตามแนวคิดของการประดิษฐ์ชุดการแสดงท่ารำพื้นเมือง ต้องศึกษาท่ารำที่เป็นแม่ท่าหลักของท้องถิ่นแล้ว นำมาประดิษฐ์ท่ารำให้ครอบคลุมความหมายของเนื้อหาในการรำนั้นๆ จึงได้คัดเลือกแม่ท่าหลักมาใช้ให้เหมาะสม ในผลงานการประดิษฐ์ชุดการแสดง มีได้มีความสำคัญอย่างเดียว จะต้องให้ความสำคัญกับ ทำงองเพลง เนื้อร้องและเครื่องแต่งกายด้วย ถ้าเป็น

องค์ประกอบการแสดงประเภทท่ารำ ใช้ผู้แสดงเป็นหมู่คณะครำนึงถึงความพร้อมเพรียงเป็นหลัก จำเป็นต้องมีการแปรแปร จุดประสงค์เพื่อไม่ให้ท่ารำนั้นหยุดนิ่ง การแปรแปรในการแสดงพื้นเมืองไม่มีรูปแบบตายตัวคำนึงถึงความสนุกสนานครึกครื้นและแสดงอารมณ์ประจ้าท้องถิ่นเป็นใหญ่ การเชื่อมท่ารำเป็นการนำท่ารำแม่ท่าหลาฯ ท่ามาเชื่อมโยงให้ติดต่อกันโดยใช้ลีลาในการร่ายรำมาเชื่อมท่ารำให้กลมกลืนให้มากที่สุด ดังนั้นก่อนที่ผู้วิจัยจะคิดประดิษฐ์ท่ารำจึงจำเป็นต้องอาศัยพื้นฐานความรู้และประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้มาประดิษฐ์เป็นชุดการแสดง ลำเพลินเบิกฟ้าตักสิลานคร มีกระบวนการประกอบสร้าง ดังนี้ ตนตระ บทร้อง ท่ารำ เครื่องแต่งกาย นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลในจังหวัดมหาสารคาม จากส่วนที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของจังหวัดเพื่อนำมาประดิษฐ์ชุดการแสดงที่จะใช้สำหรับเผยแพร่และประชาสัมพันธ์จังหวัดในโอกาสต่างๆตามความเหมาะสม อันได้แก่ งานประเพณีบุญเบิกฟ้าที่เป็นงานประเพณีประจำจังหวัด งานรื่นเริงรวมถึงงานประชาสัมพันธ์สินค้าและผลิตภัณฑ์ที่สร้างชื่อเสียงให้กับจังหวัดมหาสารคามเพื่อดำเนินตามนโยบายของประเทศไทยในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ด้วย ผู้วิจัยได้มีการบูรณาการด้านการเรียนการสอนให้เข้ากับ ประชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจของทางคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม เกี่ยวกับการนำความรู้สู่ชุมชน ด้วยการนำตัวแทนนักศึกษาอุบัติการวิชาการด้านการแสดง การถ่ายทอดการแสดงชุด ลำเพลินเบิกฟ้า ตักสิลานคร ให้กับกลุ่มโรงเรียนตัวอย่างในจังหวัดมหาสารคาม เพื่อเป็นการปลูกฝังให้ร่วมกันอนุรักษ์เผยแพร่ และถ่ายทอดให้เยาวชนรุ่นหลังจากจะได้ถึงเห็นคุณค่าของการแสดงแล้วยังได้มีบทบาทที่เป็นส่วนหนึ่งในการมีส่วนร่วมประชาสัมพันธ์ การสร้างชื่อเสียงให้กับจังหวัดมหาสารคามได้เป็นที่รู้จักแก่บุคคลทั่วไปตามที่ได้กล่าวไว้ในบทร้องการเล่าถึงประวัติการก่อตั้งจังหวัด ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษาผู้วิจัยจึงได้ตระหนักถึงความสำคัญใน

การประดิษฐ์ชุดการแสดง ลำเพลินเบิกฟ้าตักสิลานคร ตามกระบวนการประกอบสร้างดังกล่าวที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นแล้ว พร้อมกับได้ตั้งชื่อชุดการแสดงตามชื่อประเพณีประจำจังหวัด คือ ประเพณีบุญเบิกฟ้า หมายถึงประเพณีที่จัดขึ้นเพื่อเป็นการทดสอบบุญคุณของพื้นดิน ประกอบกับชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งของเมืองมหาสารคามที่ชื่อว่า ตักสิลานคร หมายถึงเมืองแห่งการศึกษาที่มีสถานศึกษามากที่สุดในภาคอีสาน โดยการถ่ายทอดเนื้อหาผ่านบทร้องหมวดล้ำ ทำนองลำเพลินเพื่อให้เข้ากับศิลปวัฒนธรรมการแสดงของชาวอีสานและต้องการให้เป็นเอกลักษณ์ที่แสดงถึงความเป็นพื้นบ้าน ดังนั้น การประดิษฐ์ชุดการแสดง ลำเพลินเบิกฟ้าตักสิลานคร จึงหมายถึง การแสดงเพื่อเบิกฟ้าหรือเปิดฟ้าจังหวัดมหาสารคามให้เป็นที่รู้จักแก่บุคคลทั่วไป

ที่มาของการแสดง

จังหวัดมหาสารคามเป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่จุดศูนย์กลางของภาคอีสานและเป็นเมืองที่มีสถานศึกษาจำนวนมากที่สุดในภาคอีสานจนได้รับชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่ง ชื่อว่า เมืองตักสิลานครซึ่งมีความหมายว่า เมืองแห่งการศึกษานั่นเอง นอกจากนี้ยังมีประเพณีที่สำคัญประจำปี ได้แก่ ประเพณีบุญเบิกฟ้า ซึ่งเป็นประเพณีที่สืบเนื่องมาจากภูมิปัญญาดังเดิมของบรรพบุรุษโดยจัดขึ้นตามความเชื่อในเรื่องของการทดสอบพรุณแก่พื้นดินที่เป็นแหล่งสร้างความอุดมสมบูรณ์ และสร้างอาชีพให้กับเกษตรกรชาวจังหวัดมหาสารคาม ด้วยเหตุนี้เองผู้วิจัยจึงเลือกเห็นถึงความสำคัญในด้านต่างๆ เช่น ด้านการศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ ด้านประเพณี ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านการท่องเที่ยว และด้านการแสดงของจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งแต่ละด้านมีเอกลักษณ์เฉพาะที่สามารถนำมาประชาสัมพันธ์และสร้างชื่อเสียงให้เป็นที่รู้จักแก่เยาวชนรุ่นหลังรวมถึงประชาชนทั่วไป เพื่อเกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ผู้วิจัยจึงได้คิดประดิษฐ์ชุดการแสดง ลำเพลินเบิก

ฟ้าตักสิลานคร นาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ เพื่อให้เป็นการแสดงที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์จังหวัด

ลำเพลินเบิกฟ้าตักสิลานคร หมายถึง การเบิกฟ้าหรือเปิดฟ้าจังหวัดมหาสารคามซึ่งเป็นเมืองแห่งการศึกษาให้เป็นที่รู้จักแก่ประชาชนทั่วไป ด้วยการนำชื่อของงานประเพณีบุญเบิกฟ้าและชื่อเมืองตักสิลานครมาตั้งเป็นชื่อชุดการแสดงเพื่อให้ผู้ชมเข้าใจง่ายยิ่งขึ้น ในการประดิษฐ์การแสดงพื้นบ้านชุด ฟ้อน ลำเพลินเบิกฟ้าตักสิลานครนี้ มีองค์ประกอบด้านการแสดง โดยนำเอกลักษณ์เด่นๆ ในจังหวัดมาใช้สื่อความหมายเพื่อเป็นสัญลักษณ์ในการแสดง เช่น การนำลายผ้าสร้อยดอกหมาก มาตัดเย็บเป็นเสื้อผ้าที่ใช้ในการแสดง นำดอกลีลาวดีสีขาวซึ่งดอกไม้ประจำจังหวัดมาติดศรีษะ เพื่อให้เกิดผลงานสร้างสรรค์ตามความเหมาะสมผ่านสัญลักษณ์ที่อยู่บนร่างกายของผู้แสดงทำให้ผู้ชมเข้าใจ และให้เยาวชนนุ่นหลงได้เห็นคุณค่าของการแสดงพื้นบ้านนำไปสู่ความภาคภูมิใจในการเป็นตัวแทนเพื่ออนุรักษ์ ถ่ายทอด และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมการแสดงพื้นบ้าน ลำเพลินเบิกฟ้าตักสิลานครและสร้างชื่อเสียงให้กับจังหวัดมหาสารคามสืบไป

ตอนตีที่ใช้ประกอบการแสดง

การบรรเลงทำนองเพลงแบบดั้งเดิม ด้วยเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน ปกติจะใช้เครื่องดนตรีแต่ละชนิดบรรเลงเดี่ยวไม่นิยมนำเครื่องดนตรีพื้นบ้านมาบรรเลงผสมกัน ด้วยเหตุผล หลายประการ เช่น เวลาไม่อำนวย ทำนองเพลงที่จะบรรเลงร่วมกันมักจะประสานกันได้ยาก เพราะไม่มีการบันทึกตัวโน้ต ผู้บรรเลงจะบรรเลงไปตามความสามารถและความถนัดของตน โดยการนำลายหลัก (หมายถึงแม่เพลงของโปงลาง) มาผสมผสานกันเพื่อทำให้เกิดลายเบ็ดเตล็ดต่าง ๆ ขึ้น มากมาย โดยจะสังเกตได้ว่าในการบรรเลงลายเพลงแต่ละเพลงนั้น จะเริ่มต้นด้วยเกริ่นเพลงบรรเลงก่อนเสมอ และวิธีบรรเลงต่อด้วยการดำเนินทำนองหลัก ลักษณะท่วงทำนองของแต่ละลายเพลงจะมีทำนองสั้น ๆ จึงทำให้บรรเลงกลับไป

กลับมาได้ตามความพอใจของผู้บรรเลง ต่อจากการบรรเลงทำนองหลักก็จะเป็นการบรรเลงทำนองแรกด้วยเหตุดังกล่าวนี้จึงทำให้คนตีพื้นบ้านอีสานต้องบรรเลงเดี่ยวเป็นส่วนใหญ่ ในอดีตเช่น การเดี่ยวแคนเดี่ยวพิณ เดี่ยวโปงลางเป็นต้น เมื่อมีการบรรเลงดนตรีพื้นบ้านต่อ ๆ ไป จะเห็นว่าผู้ฟังเกิดความเบื่อหน่าย และลดความนิยมในการฟังผู้บรรเลงจึงได้ คิดสร้างการบรรเลง ให้มีวิวัฒนาการไปสู่ความแปลกใหม่ ด้วยการนำเครื่องดนตรีแสดงเดี่ยว แต่ละชนิดมาบรรเลงร่วมกัน จนมีผลให้การบรรเลงดนตรีพื้นบ้านนั้นมีความไฟแรงเร้าใจมากขึ้น และสร้างความนิยมให้ผู้ฟังมากขึ้น (ทูลทองใจ ซึ่งรัมย์ , 2555 : สัมภาษณ์)

วงดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดง ลำเพลินเบิกฟ้าตักสิลานคร นาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ใช้วงดนตรีพื้นบ้านอีสาน คือ วงโปงลาง มีเครื่องดนตรีประกอบไปด้วย 1. แคน 2. โหนด 3. พิณ 4. เบส 5. ไชของ 6. โปงลาง 7. กลองห้าง 8. เครื่องกำกับจังหวะ คือ กลองตุ่ม ฉิ่ง และฉับ

บทร้อง

การแสดงลำเพลินเบิกฟ้าตักสิลานคร เป็นการแสดงพื้นบ้านที่ผู้วิจัยได้สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ จึงมีบทร้องในทำนองลำเพลิน กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของจังหวัดมหาสารคาม ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งจังหวัดมหาสารคาม และการเชิญชวนให้มาเที่ยวจังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาเรียบเรียงแล้วนำข้อมูลที่ได้ไปปรึกษากับผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปกรรมการแสดงพื้นบ้านในการประพันธ์บทร้องและทำนองเพลง โดยได้รับความอนุเคราะห์จากนายจำปี อินทร์อุ่นโขติ ศิลปินพื้นบ้านประจำวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ดเป็นผู้ประพันธ์บทร้อง และมีอาจารย์ฉวีวรรณ ดำเนิน ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปการแสดง หมอดำ เป็นผู้เรียบเรียงบทร้อง ประพันธ์ทำนองและบันทึกเสียงโดย อาจารย์ศุกร์ใส แก่นทอง อาจารย์ประจำภาควิชาศิลปกรรมการแสดงพื้นบ้านวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด ขับร้องโดยนางสาวแอนนา

อริสา ศิลปินพื้นบ้าน นักร้องลูกทุ่งหนองอ้อ ดังเนื้อร้องดังต่อไปนี้

เปิดผ้าม่านกั้งมองเห็นจ่างป้างฟ้า แหงน
หน้าส่องมองหาตักสิลามาลำเพลิน สิเดินลงลายฟ้อน

ทำนองเดินลำเพลินโอย่น้อย อันว่าสาร
คำนี้ตั้งก่อนกาฬสินธุ์ ตามได้ยินนิทาน แก้วบัว
โถมมาตั้ง เพราะว่าเมืองเข้าช่างปวงชนแตกตื้น พา
กันไปหลังขึ้นมาได้แล้วเห็นอ ยังมีพี่ยกอไว ซึ่งว่า
เมืองแพน พาพลแสนพันนายล่วงลงมาได้ ว่าสีไป
ครองสร้างเมืองสุรินทร์เขมร ส่วยพุ่นแหล่คุณเอี่ย
ตาเวินสายแಡดช้อน จวนข่อนระหว่างเพล จึงมา
เห็นแม่น้ำห้วยแวงวังไส พากันลงลายมุกดูอาบเย็น
หายอ่อน ตอนพุ่นตาเวินค้าย มาถึงบ้านกุ่ม ชุมนี
งเชาอยู่หันทำสร้างให่น่า จึงได้ใส่ซื้อว่าบ้านกุ่มหนอง
ให้ ห้วยนางไบบึงเคนบ่อนเนาว์เดี่ยวนี้ มีนามอืน
สารคำนามใหม่ แต่สัมยองค์พระพุทธยอดฟ้ามา
สร้างซื้อเสียง พ่อเนื้อเกี้ยงเสียงหม่าวนจากน้ำ
ลูกหลานเมือง สารคำ หากท่างตามดูได้ หากท่าง
ดูได้ โอยน้อชัย เชิญมาชุมเบี้ยบ้าน อย่าได้ผ่าน
กาหยหนี พวกเข้ามีสัมพันธ์ตอกันแต่นานแล้ว ชา
ประชาอาเชียนหมุนเวียนกันในกลุ่ม ที่ประชุมว่าไว
ไทยแท้ปะประ ชาวยไทย ไทยลือ ไทยขิน (ช้า) อยู่ตาม
พัก ตามเนิน ห้วยหนอง คลองแหะ ยายลงมาแต่
เมืองยักษ์กุยจิว เลาะลงมาตามทิวทุนเข้าเก้าโตง จน
ตลอดถึงท่งลานช้าง ล้านนา พากันไหลลงมาเป็นชุม
เป็นหมู่ ถอยมารวมกันอยู่เป็นพีด เป็นพึง แต่พ่ำ
จนถึงหัวพันหาก้า แต่สิบเก้าเจ้าฟ้า จนถึงหลวงพระ
บาง ทางเมืองยม เมืองยาง แสนหวีซีปอ งมาพี
แหลมทองท้องท่องที่ มาเที่ยวงานมื้อนี้ เชิญพี่เที่ยวชุม
พ่อยอดอัมมาชุมเป็นคงงาม สารคำคนสวย ให้ท่าน
ราย ทุกคนเด้อ ให้ท่านรายทุกคนเด้อ โอยน้อ
ชัย พอปานพิมอ่าวชัวไทยยักษ์ชาติ ปานคนวด
รูปไว้สิคุได้บاد ห่านนี ทำนองเพลง คนดีมีศรีมี
ศักดิ์ ทุกคนรู้จักดีแล้วใช่ไหม ประเสริฐงามเลิศและ
จริงใจ จะอยู่ไก่หรือไก่เมืองไทยพัฒนา ทำนอง
เดินลำเพลิน(ต่อ) หาเงินได้ ซื้อกินไปให้มันหม่าวน
คั่นมีเงินบ ใช้คือใบไม้อยุ่ง ໂຕต่อไปลง เจ้าผู้ลงเงิน

หนา เจ้าผู้นามบุญส่งเจ้าผู้แหงษ์ห่านฟ้า ตาเหลี่ยมส่อง
วัว อิ้มือยกยावข้าผ่องศีสี ประเทศใต้ มาเห็นบ่อ
ยกคืนเมืองบ้าน (จบ)

เครื่องแต่งกาย

ชาวไทยอีสาน เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่พ
มาจากจังหวัดต่าง ๆ ในภาคอีสาน และมีวัฒนธรรม
ในการทอผ้าที่สืบทอดต่อกันมา ผู้หญิงในแถบนี้นิยม
นุ่งผ้ามัดหมี สวมเสื้อตามสมัยนิยม ผู้ชายนุ่งห้าส่อง
มีผ้าขาวม้าคาดเอว สวมเสื้อตามสมัยนิยม ผู้หญิงชาว
ไทยอีสานมักได้ผ้ามายาว ส่วนผู้ชายตัดผ้าสั้น หากไปวัด
หรืองานพิธีต่าง ๆ จะมีผ้าสไบท่มทับเสื้อทั้งหลังและ
ชาย ฟ้อนลำเพลินเบิกฟ้าตักสิลามคร เป็นการแสดง
พื้นบ้านอีสานที่ประดิษฐ์จากความคิดสร้างสรรค์โดยมี
แรงบันดาลใจจากการแสดงลำเพลินของชาวอีสาน
ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้คิดรูปแบบเครื่องแต่งกายตามแบบ
ของการแสดงลำเพลินที่แสดงถึงความสนุกสนาน
เพลิดเพลิน โดยสวมเสื้อผ้าฝ่ายแขนสั้นสีชมพู แล้วนำ
ผ้าพันเมืองอีสานที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวจังหวัด
มหาสารคาม คือลายสร้อยดอกหมาก มาสวมเป็น
ผ้าถุงประกอบการแสดงเพื่อให้เห็นถึงศิลปวัฒนธรรม
การทอผ้าของชาวจังหวัดมหาสารคามด้วย

ภาพประกอบที่ 1 ภาพผ้าถุงลายสร้อยดอกหมาก

ภาพประกอบที่ 2 เครื่องประดับเงินที่ใช้ใน
การแสดง

ทำรำลำเพลินเบิกฟ้าตักสิลามคร

ลำเพลินเบิกฟ้าตักสิลามคร เป็นนาฏศิลป์
พื้นเมืองสร้างสรรค์ที่ผู้วิจัยมีแนวคิดมาจากการแสดง
ลำเพลินซึ่งมีความหมายถึงความสนุกสนานมีจังหวะ

เร็วสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวอีสานที่ชอบความสนุก ผ่อนคลายความตึงเครียด บหร้องเชิญชวนให้ประชาชนได้รู้จักจังหวัดมหาสารคามและเชิญมาเที่ยวจังหวัดมหาสารคามตามที่จังหวัดได้มีการสนับสนุนการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน อีกทั้งยังเป็นการประชาสัมพันธ์จังหวัดด้วยการแสดงที่เป็นศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน ผู้วิจัยได้ประดิษฐ์ท่ารำขึ้นใหม่ตามความคิดสร้างสรรค์โดยยึดตามหลักแนวคิดทฤษฎีของการประดิษฐ์ท่ารำทางนาฏศิลป์ไทยและนาฏศิลป์พื้นบ้านและมีแนวทางการย่างเท้าแบบลำเพลิน ลีลาท่าพื้นมาจากท่าแม่บทอีสาน นำมาประดิษฐ์ให้สอดคล้องกับเนื้อเพลงที่ได้ประพันธ์ขึ้นใหม่เพื่อให้เกิดความเหมาะสมและยังคงรูปแบบไว้ซึ่งการแสดงนาฏศิลป์ด้วยแนวคิดของผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ไทยที่ว่าการประดิษฐ์ท่ารำพื้นเมืองต้องศึกษาท่ารำที่เป็นแม่ท่าหลักของท้องถิ่น และนำมาประดิษฐ์ลีลาเชื่อมท่ารำให้ครอบคลุมความหมายของเนื้อหาในระบันนั้น ๆ ได้ คัดเลือกแม่ท่าหลักมาใช้ให้เหมาะสม ไม่จำเป็นต้องนำมาใช้เริ่มต้นในท่าที่ 1 ของแม่ท่าเสมอไป อาจจะหยิบแม่ท่าหลักในท่าที่ 8 มาใช้เป็นท่าเริ่มต้นในผลงานการประดิษฐ์ท่ารำของตนเองทั้งหมด 40 ท่า

ภาพประกอบที่ 2 ภาพตัวอย่างท่ารำ

รูปแบบการแสดง

ผู้วิจัยได้การกำหนดรูปแบบการแสดงและรูปแบบการแสดง เพื่อความสวยงามและความเพลิดเพลินในการรับชมการเข้าและออกของผู้แสดง

ตามลำดับด้วยท่ารำที่จะสามารถเชื่อมท่าและแปรແຄวได้อย่างสอดคล้องกันทั้งหมด 7 รูปแบบ ดังนี้ 1. ແຄวจุดเพระจะนะนี้ 2 จุด 2. ແຄวหน้ากระдан 3. ແຄวตรงและແຄวเฉียง 4. ແຄวเฉียง 1 ແຄว 5. ແຄวหน้ากระдан 2 ແຄว 6. ແຄวรูปตัวที่ 7. ແຄวหน้ากระдан 2 ແຄว

การถ่ายทอดและเผยแพร่

ผู้วิจัยได้ใช้หลักการถ่ายทอดตามแนวคิดทฤษฎีของอมรา กล่าเจริญ ที่กล่าวว่าในเรื่องการถ่ายทอดในวิธีสอนนาฏศิลป์ ผู้ถ่ายทอดต้องทราบข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับเรื่องที่จะถ่ายทอด โดยเฉพาะประวัติความเป็นมา สิ่งที่ผู้รับจะต้องรู้เป็นช่วงแรกคือ เนื้อหาทางรูปแบบการแสดง จึงได้แบ่งขั้นตอนการรำดังนี้ ขั้นกำหนดบทเรียน ขั้นศึกษาบทเพลง และขั้นสอนปฏิบัติฯ ตามกระบวนการเรียนรู้ 6 ขั้น ของบลูม เบนจามิน เอส. บลูม (Benjamin S. Bloom) และถ่ายทอดให้กับนักศึกษาหลักสูตรสาขาวิชานาฏศิลป์และการละคร มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเกิดเป็นองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยฉบับนี้ คือการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สืบทอด และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมบนบธรรมเนียมประเพณี การแสดง และการทอผ้า เพื่อให้เยาวชนรุ่นหลังได้เลิศเท็นคุณค่าและตระหนักรถึงความสำคัญของจังหวัดมหาสารคามอีกทั้งยังได้มีส่วนช่วยในการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์จังหวัดมหาสารคามอย่างภาคภูมิใจ ในการแสดง นาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ ลำเพลินเบิกฟ้าตักสิลานคร

อภิปรายผล

จากการสรุปและนำเสนอข้อมูลการวิจัยเรื่อง “ลำเพลินเบิกฟ้าตักสิลานคร นาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ เพื่อใช้ในการประชาสัมพันธ์จังหวัด

มหาสารคาม” ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดทางด้านการประดิษฐ์ชุดการแสดง การออกแบบท่ารำ ทฤษฎีการสร้างใหม่ มาเป็นกรอบในการวิจัยครั้งนี้ ตามที่อาจารย์ฉวีวรรณ ดำเนิน ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดงหนอดำได้กล่าวไว้ว่า การประดิษฐ์ชุดการแสดงพื้นบ้าน ควรคิดท่ารำจากท่าแม่บหือสาน เพื่ออธิบายความหมายในการแสดงได้อย่างเหมาะสม แสดง เช่นเดียวกับที่ การออกแบบท่ารำของสุวรรณ ชลานุเคราะห์ ได้กล่าวว่า การคิดรูปแบบการแสดง หรือการออกแบบท่ารำควรเป็นท่าทางที่สื่อความหมายต่อผู้ชมได้อย่างชัดเจน ความรูปแบบการແ喋าແوهเพื่อให้เกิดเป็นสุนทรีย์ในการชมด้วย ทฤษฎีการสร้างใหม่ เป็นทฤษฎีที่กล่าวถึงผลงานที่ถูกสร้างขึ้นใหม่แล้วนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้จริง ซึ่งการสรุปผลจากการศึกษาในครั้งนี้ ได้นำไปสู่การสร้างความเข้าใจในการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์พื้นเมือง ชุดลำเพลินเบิกฟ้าตักสิลานคร

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

การวิจัยเรื่อง ลำเพลินเบิกฟ้าตักสิลานคร นาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ เพื่อใช้ในการประชาสัมพันธ์จังหวัดมหาสารคาม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งการเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล เป็นกระบวนการที่เกี่ยวเนื่องกับผลการวิเคราะห์ตามความมุ่งหมายของการวิจัยนั้นจึงได้นำเสนอและปรากฏในบทที่ 4 แล้วนำมาประดิษฐ์เป็นชุดการแสดงที่สามารถถ่ายทอดให้กลุ่มตัวอย่างและบุคคลอื่นได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ดังนี้

1.1 ศิลปะการแสดงพื้นบ้านอีสานเป็นการแสดงที่อยู่คู่กับชาวอีสานมานานดังนั้นการประดิษฐ์การแสดงจึงควรมีการศึกษาประวัติความเป็นมาแล้วนำมาประดิษฐ์ชุดการแสดงให้สอดคล้องกับเนื้อหา ประเพณี พิธีกรรม เพื่อไม่ให้เกิดการทำลาย วัฒนธรรมด้านการแสดง

1.2 การแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานมีหลายรูปแบบ หลายประเภท ได้แก่ การฟ้อน

ประกอบพิธีกรรม เช่นฟ้อนผีฟ้า ฟ้อนเหยา การเชี้ยงประกอบประเพณี เช่น เชี้ยงบังไฟ แห่นางแมว เป็นต้น ดังนั้นการประดิษฐ์นาฏศิลป์พื้นบ้านสร้างสรรค์ ควรศึกษาให้ดีก่อนแล้วเลือกประดิษฐ์ตามความเหมาะสมของประเพณี พิธีกรรม หรือการแสดงทั่วไปที่เกิดขึ้นตามท้องถิ่นนั้นๆ

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาด้านครัวต่อไป

2.1 ความมีการศึกษาประวัติประเพณี พิธีกรรม การดำเนินชีพ ศิลปวัฒนธรรมประจำท้องถิ่นแล้วนำมาประดิษฐ์เป็นนาฏศิลป์พื้นบ้าน สร้างสรรค์เพื่อให้เกิดความสำคัญและใช้ในการประชาสัมพันธ์ท้องถิ่นที่อาศัย

2.2 ควรประดิษฐ์ชุดการแสดงที่สามารถแนะนำให้ชาวต่างชาติเข้าใจถึงศิลปวัฒนธรรมการแสดงที่ถูกต้องและเหมาะสมนี้ของประเทศไทย กำลังเป็นประเทศหนึ่งในอาเซียนดังนั้นการช่วยอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมประจำชาติและท้องถิ่นจึงเป็นหน้าที่สำคัญของผู้ศึกษาด้านนาฏศิลป์ที่จะช่วยประชาสัมพันธ์ประเทศไทยได้

เอกสารอ้างอิง

กรมศิลปากร. นิตยสารศิลปากร.กรุงเทพฯ. 2535.

เจริญชัย ชนไพรeron. (ม.ป.ป.) เพลงพื้นบ้านอีสาน.

มหาสารคาม : ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมอีสาน

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

มหาสารคาม.

จารุวรรณ ธรรมวัตร. (2524). ขนบรรณนียม

ประเพณีของอีสาน.กรุงเทพฯ : อรุณการ พิมพ์.

. (2536). ฟ้อนอีสาน.กรุงเทพฯ :

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสารมีต.

. (2532). ศิลปะการฟ้อนภาคอีสาน.

มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

มหาสารคาม.

ฉวีวรรณ พันธุ. (2538). ลำกalonคนดีศรี

มหาสารคาม. มหาสารคาม : (ม.ป.ป.)

ชี้ชวาล วงศ์ประเสริฐ. (2522). คู่มือการอบรม
 นาฏศิลป์พื้นบ้านอีสาน. กรุงเทพฯ :
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.

พจน์มาลัย สมรรถบุตร. (2538). การประดิษฐ์ทำรำ
 เชิ้ง. อุดรธานี : ภาควิชานาฏศิลป์ คณะ
 มนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์ สถาบัน
 ราชภัฏอุดรธานี.

พทพยา สายหู. (2536). “การเกิดและคงอยู่ของ
 วัฒนธรรมพื้นบ้าน,” ใน เอกสาร
 ประกอบการประชุมสัมมนาศิลปิน
 พื้นบ้าน (หมวดคำ) ภาคตะวันออก
 เนียงเหนือ. หน้า 14. ขอนแก่น : ศูนย์
 วัฒนธรรมขอนแก่น.

วีณา วีสพेण. (2525). ดนตรีพื้นบ้าน. มหาสารคาม
 : ศูนย์ศิลป์วัฒนธรรมภาค
 ตะวันออกเฉียงเหนือ มหาสารคาม.

วัฒนา จุฑะวิภาค. (2545). การออกแบบ
 เครื่องประดับ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย.

สุพัตรา สุภาพ. (2526). ตั้งคุณและวัฒนธรรมไทย.
 กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช,

สุจิตร บัวพิมพ์. (2526). การแสดงพื้นบ้าน.
 กรุงเทพฯ : พระนคร.

สุวรรณี ชลานุเคราะห์. (2538). ศิลปินแห่งชาติ.
 นนทบุรี.

สำเร็จ คำโนง. (2522). ดนตรีอีสาน. มหาสารคาม.

อมรา กล้าเจริญ. (2531). (ม.ป.ป.) สุนทรียนาฏศิลป์
 ไทย. กรุงเทพฯ : โอดีียนสโตร์.

เอกวิทย์ ณ ถลาง. (ม.ป.ท., ม.ป.ป.). การสืบทอดและ
 ปรับปรุงวัฒนธรรมให้สมสมัย.